

Nr 47

Utlåtande i anledning av väckta motioner om höjning av studiebidragen enligt studiemedelsförordningen och studiehjälpsreglementet, m. m.

Andra lagutskottet har till behandling förehaft fyra inom riksdagen väckta motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna nr 77 i första kammaren av herrar *Adolfsson* och *Lager* samt nr 106 i andra kammaren av herr *Holmberg m. fl.*, samt

2) de likalydande motionerna nr 514 i första kammaren av herr *Larsson, Thorsten, m. fl.*, och nr 618 i andra kammaren av herr *Gustafsson* i Stenkyrka.

Motionerna I: 514 och II: 618 har i sin helhet hänvisats till lagutskott medan motionerna I: 77 och II: 106 såvitt angår medelsanvisning hänvisats till statsutskottet och i övrigt till lagutskott.

Motionsyrkandena

I *motionerna I: 77* och *II: 106* har, såvitt nu är i fråga, yrkats att riksdagen måtte besluta fastställa studiehjälpens grundbelopp till 100 kr. per månad.

I *motionerna I: 514* och *II: 618* har hemställts,

»att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning och förslag dels beträffande frågan om höjning av studiebidraget inom studiemedelsförordningen till 0,5 ATP-basbelopp per år och i anslutning därtill en motsvarande höjning av det s. k. förhöjda studiebidraget inom studiehjälpsreglementet och dels beträffande frågan om värdebeständighet för alla förmåner inom studiehjälpsreglementet.

Beträffande de skäl motionärerna åberopat till stöd för sina yrkanden får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas i det följande, hänvisa till motionerna I: 77 och I: 514.

Gällande bestämmelser

Enligt *förordningen om förlängt barnbidrag* erhåller elever i grundskolan och vissa andra skolformer studiehjälp med 60 kr. i månaden under nio månader från den tidpunkt då de ej längre är berättigade till allmänt barnbidrag. I proposition nr 109 till årets riksdag föreslås att bidraget skall höjas till 75 kr. i månaden.

I *studiehjälpsreglementet*, som trädde i kraft den 1 juli 1964, regleras de studiesociala förmånerna för elever vid gymnasier, yrkesskolor, fackskolor, folkhögskolor och vissa andra läroanstalter. Enligt detta reglemente erhåller alla elever under läsåret, som vanligen omfattar 9 månader, 75 kr. i månatligt *studiebidrag*. Härtill kommer i vissa fall *inackorderingstillägg* med 100 kr. i månaden eller *resetillägg* med 30—75 kr. i månaden. Utöver dessa generella förmåner utgår *inkomstprövade tillägg* med 25—75 kr. i månaden och undantagsvis även *behovsprövade tillägg* med högst 75 kr. i månaden.

En grupp av studerande — de som börjat sin högre utbildning det år under vilket de fyller 21 år eller senare — skall behandlas såsom ekonomiskt fristående från sina föräldrar. I stället för studiebidrag jämte tillägg erhåller de ett *förhöjt studiebidrag* å 175 kr. i månaden.

Samtliga bidrag utgår under hela studietiden.

Bidragen kan kompletteras med lån ur allmänna studielånefonden. Högsta lånebeloppet är 5 000 kr. om året. Lånen är i princip inte subventionerade.

Studerande vid universitet och högskolor och andra postgymnasiala utbildningslinjer har enligt *studiemedelsförordningen*, som likaså trädde i kraft den 1 juli i fjol, i princip rätt till *studiemedel*. Dessa beräknas för varje termin till 70 % av basbeloppet, som f. n. är 5 000 kr. För minderårigt barn utgår dessutom barnstillägg med 12,5 % av basbeloppet. Har den studerande eller, om han är gift, hans maka inkomst eller förmögenhet minskas studiemedlen enligt särskilda regler. Av studiemedlen utgör för studerande, som är berättigad till oreducerat belopp, 1 750 kr. årligen *studiebidrag*. Detta bidrag erhålles i första hand och utan återbetalningsskyldighet. Resten av studiemedlen skall återbetalas enligt särskilda regler.

Tidigare behandling

Studiehjälpsutredningen framhöll i sitt betänkande »*Bättre studiehjälp*» (SOU 1963: 48) att skäl sagnades att knyta studiebidragets belopp till det allmänna barnbidraget. Utredningen yttrade vidare.

Vid bedömningen av bidragets storlek bör hänsyn tas till de utgifter, som för familjens del är förenade med barnens utbildning. Såsom framhållits i kapitel 6 torde kostnaderna för dem som studerar i här aktuella skolor vara större än för dem som går i den obligatoriska skolan. Det är jämväl angeläget att söka mildra de effekter som för familjernas del kan uppstå av de s. k. 16-årsreglerna. Studiebidraget skall vidare tillsammans med övriga studiesociala förmåner ha en rekryteringsfrämjande effekt.

Vid avvägningen av studiebidragets storlek har utredningen självfallet även haft att beakta att en höjning av bidraget medför mycket betydande kostnadsökningar för det allmänna. Med den väsentliga ökning av antalet bidragstagare, som ett slopande av 18-årsgränsen innebär, kan varje höjning av det allmänna studiebidraget med 10 kr. per månad beräknas dra en merkostnad av inemot 20 miljoner kr. per budgetår; härvid har utgångspunkten varit det beräknade

elevantalet 1964/65. Mot bakgrund av ovan anförda skäl för studiebidragets höjning och under hänsynstagande till kostnaderna för alternativa reformer har utredningen funnit ett bidrag om 75 kr. per månad vara en lämplig avvägning.

Vid remissbehandlingen av studiehjälpsutredningens betänkande framställdes vissa krav på högre studiebidrag än det utredningen förordade.

I *proposition nr 138 år 1964* angående studiesocialt stöd till studerande ungdom uttalade föredragande departementschefen, att han ansåg utredningens förslag angående studiebidragets storlek utgöra maximum för vad då kunde tillstyrkas.

I samband med behandling av propositionen hade *särskilda utskottet* att ta ställning till en motion med yrkande att studiebidraget skulle fastställas till 100 kr. i månaden. Utskottet uttalade i sitt av riksdagen i denna del godkända *utlåtande nr 1 år 1964* att propositionens förslag var väl avvägt och avstyrkte därför motionsyrkandet.

I *proposition nr 138 år 1964* anförde föredragande departementschefen beträffande *indexreglering* av studiebidraget i studiemedelsförordningen.

Några remissinstanser har påtalat det förhållandet, att studiebidraget är det enda belopp på förmånssidan som inte indexreglerats. Jag anser det riktigast, att ett bidrag av denna karaktär i likhet med de olika bidragen och tilläggen inom studiehjälpen och de allmänna barnbidragen fastställs i kronor. Studiebidraget kan självfallet komma att höjas genom särskilt beslut av riksdagen.

Vid behandlingen av propositionen hade *särskilda utskottet* att ta ställning till motionsyrkanden att studiebidraget enligt studiemedelsförordningen och förmånerna enligt studiehjälpsreglementet skulle göras värdebeständiga. I sitt av riksdagen i denna del godkända *utlåtande nr 1* avstyrkte utskottet motionerna och hänvisade till att en höjning av förmånerna fick bli beroende av riksdagens beslut i varje särskilt fall.

Utskottet

Till elever i gymnasier, yrkesskolor, fackskolor, folkhögskolor och en del andra skolformer utgår enligt studiehjälpsreglementet 75 kr. i månaden i studiebidrag. Elever som ej är bosatta på skolorten kan få resetillägg med högst 75 kr. eller inackorderingstillägg med 100 kr. Vid sidan av dessa generella förmåner kan efter särskild prövning utgå maximalt 75 kr. i inkomstprövat tillägg och lika mycket i behovsprövat tillägg. Till studerande som påbörjar studierna efter 21 års ålder utgår i stället för de nämnda bidragen och tilläggen förhöjt studiebidrag med 175 kr. i månaden. Studerande vid läroanstalt för vuxna kan erhålla vuxenutbildningsbidrag med högst 2 000 kr. Enligt studiehjälpsreglementet kan studerande förutom ovanstående förmåner erhålla studielån med högst 5 000 kr. Samtliga förmåner enligt reglementet utgår för läsår eller kurstid. Förmånerna är ej indexreglerade.

Enligt studiemedelsförordningen är studerande vid universitet och högskolor och vissa andra läroanstalter berättigade till studiemedel med 70 procent av basbeloppet för varje termin. Basbeloppet utgör för närvarande 5 000 kr. Har den studerande barn tillkommer barntillägg med 12,5 procent av basbeloppet. Av studiemedlen utgör 875 kr. per termin studiebidrag, som till skillnad från övriga studiemedel erhålles utan återbetalningsskyldighet. Detta belopp är ej indexreglerat. Om den studerande eller hans make har inkomst, minskas studiemedlen enligt särskilda regler.

I motionerna I: 77 och II: 106 yrkas att studiebidraget enligt studiehjälpsreglementet skall höjas till 100 kr. i månaden. Motionärerna framhåller bl. a. att en sådan höjning är motiverad med hänsyn till levnadskostnadernas fördyring.

I motionerna I: 514 och II: 618 yrkas att riksdagen skall hemställa om utredning med syfte att studiebidraget enligt studiemedelsförordningen skall fastställas till 50 procent av basbeloppet årligen samt att det förhöjda studiebidraget inom studiehjälpsreglementet skall höjas i motsvarande grad. I motionerna yrkas vidare att frågan om värdebeständighet för samtliga förmåner inom studiehjälpsreglementet skall utredas.

I samband med behandlingen av den proposition som ligger till grund för det nuvarande studiesociala systemet hade särskilda utskottet vid fjolårets riksdag att ta ställning till motioner med samma syfte som de nu förevarande. Särskilda utskottet fann studiebidraget enligt studiehjälpsreglementet väl avvägt. Beträffande frågan om värdebeständighet ansåg utskottet att indexreglering ej då borde genomföras. Enligt utskottets uppfattning borde studiebidraget inom studiemedelsförordningen i likhet med de olika bidragen och tilläggen inom studiehjälpsreglementet och det allmänna barnbidraget kunna höjas endast efter särskilt beslut av riksdagen. I enlighet med utskottets förslag avslög riksdagen de då aktuella motionerna.

Utskottet, som vill erinra om att de nuvarande reglerna varit i kraft i mindre än ett år, finner ej anledning att inta annan ståndpunkt än vad särskilda utskottet gjorde i fjol. Utskottet avstyrker således bifall till motionerna.

Med hänvisning till det anförda får utskottet hemställa,

A. att motionerna, I: 77 och II: 106, såvitt de hänvisats till lagutskott, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

B. att motionerna, I: 514 och II: 618, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 29 april 1965

På andra lagutskottets vägnar:

JOHN R. ANDERSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herr Axel Svensson, fru Carlqvist, fru Hamrin-Thorell, herrar Lars Larsson, Edström, Hübinette, Wanhainen och fru Olsson;

från andra kammaren: herrar Anderson i Sundsvall, Rimmerfors, Gustavsson i Alvesta, Bengtsson i Varberg, fröken Sandell, herr Johansson i Södertälje, fru Svensson och herr Lothigius.

Reservation

vid utskottets hemställan under B. av fru *Olsson* och herr *Gustavsson* i Alvesta, vilka ansett,

a) att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar å s. 4 med orden »I samband med» och slutar med orden »bifall till motionerna» bort ersättas med text av följande lydelse:

»Enligt utskottets mening bör studiebidraget enligt studiemedelsförordningen vara av sådan storlek att en angelägen rekryteringsfrämjande effekt tillvarogtages. 1964 års riksdagsbeslut medförde emellertid att vissa grupper nu har ett sämre stöd än tidigare. Den del av studiestödet som studiebidraget utgör är inte indexreglerad. De studerande får därigenom en relativt ökad skuldbörda genom penningvärdeminskningen. Utskottet finner skäl tala för motionärernas förslag om att göra studiebidragsdelen av stödet enligt studiemedelsförordningen värdebeständig. Därvid bör den höjas så att den kommer att utgöra 0,5 basbelopp per läsår.

Vid en höjning av studiebidraget för universitets- och högskolestuderande bör det förhöjda studiebidraget för äldre studerande vid gymnasiala utbildningsanstalter höjas i motsvarande grad. I fråga om studiehjälpsreglementet anser utskottet starka skäl tala för att förmånerna i denna författning blir indexreglerade. I princip måste det anses vara riktigt att de olika bidragen till studerande behåller det relativa värde som de har vid den tidpunkt då riksdagen bestämmer deras storlek.

Utskottet tillstyrker alltså det i motionerna I: 514 och II: 618 framförda förslaget om utredning i syfte att reformera studiestödet i enlighet med i motionerna uppdragna riktlinjer. Vad däremot angår det i motionerna I: 77 och II: 106 framställda yrkandet om höjning av studiebidraget enligt studiehjälpsreglementet är utskottet inte för närvarande berett att tillstyrka detsamma.»

b) att utskottet under B. bort hemställa,

»att riksdagen med bifall till motionerna I: 514 och II: 618 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utred-

ning och förslag dels beträffande frågan om höjning av studiebidraget inom studiemedelsförordningen till 0,5 ATP-basbelopp per år och i anslutning därtill en motsvarande höjning av det s. k. förhöjda studiebidraget inom studiehjälpsreglementet, dels beträffande frågan om värdebeständighet för alla förmåner inom studiehjälpsreglementet.»